



Alkohol och narkotika vid dödliga olyckor i trafiken

Förekomsten av alkohol och narkotika är hög bland trafikrelaterade dödsfall. Andelen fall där narkotika förekommit har ökat, i synnerhet vissa narkotikaklassade substanser.

I det här faktabladet sammanfattar vi resultaten från en studie om förekomst av alkohol och narkotikaklassade substanser bland avlidna förare vid motortrafikolyckor.

Andelen avlidna förare med narkotika i kroppen har ökat sedan år 2012

Under perioden 2012–2022 avled 1 525 förare (totalt 2019 personer) i Sverige i motortrafikolyckor. Bland de avlidna förarna förekom alkohol och/eller narkotika hos 39 procent. Enbart narkotika identifierades hos 23 procent, enbart alkohol hos 11 procent och både alkohol och narkotika hos 5 procent.

Förekomsten av enbart alkohol minskade något under perioden 2012–2022, medan förekomsten av enbart narkotika ökade. Totalt sett var andelen där alkohol och/eller narkotika påvisats ungefär lika stor under hela studieperioden.

Förekomsten av olika slags narkotika har varierat över tid

De vanligast förekommande narkotikaklassade substanserna bland de avlidna förarna tillhörde gruppen opioider, men olika slags narkotika var olika vanligt under perioden (figur 1). År 2022 noterades en kraftig ökning av amfetaminer, som detta år var vanligast förekommande och återfanns hos nästan var femte (19 procent) av alla avlidna förare.

Olika slags narkotika används av olika kategorier av förare och förekommer i olika slags olyckor. Opioider var mer vanligt förekommande bland äldre avlidna, medan cannabis var vanligast bland yngre. Cannabis och kokain var vanligare bland manliga förare än bland kvinnliga förare. Cannabis var nästan dubbelt så vanligt i singelolyckor som i flerfordonsolyckor och förekom oftare i motorcykelolyckor. Även amfetaminer var mer vanligt förekommande i motorcykelolyckor.

Om studien

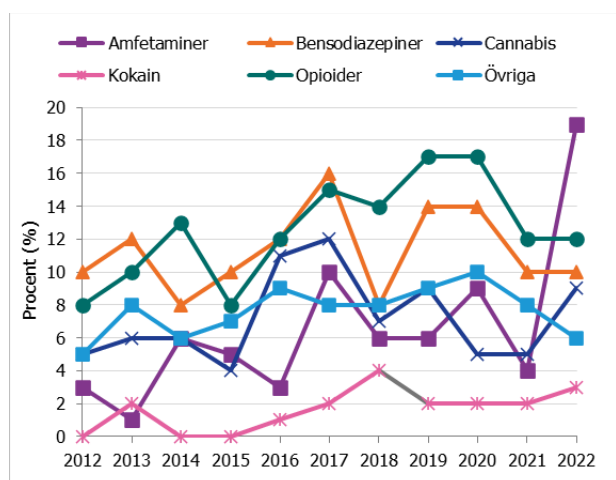
Alkohol och narkotika har betydande negativa effekter på körförmågan och många dödliga trafikolyckor hade kunnat undvikas om ingen körde under påverkan. För att fördjupa kunskapen har Rättsmedicinalverket på uppdrag av Folkhälsomyndigheten analyserat förekomsten av alkohol och narkotika i trafikrelaterade dödsfall.

Denna deskriptiva studie omfattar alla dödsfall i oavsiktliga olyckor med individer 15 år och äldre som färdats i motorfordon i vägtrafik från 1 januari 2012 till 31 december 2022.

Genom rättsmedicinska obduktioner och rättskemiska analyser påvisades förekomsten av alkohol i lårblod ($\geq 0,2$ promille) och narkotikaklassade substanser i blod eller urin. Narkotika och narkotikaklassade läkemedel har analyserats tillsammans.

De avlidna förarna delades även upp i grupper baserat på om de tidigare har förekommit som misstänkta för trafiknykterhetsbrott i Rättsmedicinalverkets databaser. Databaserna omfattar analysresultat från narkotikascreeningar, och de individer som förekommer i detta register är således huvudsakligen misstänkta för drograttfylleri.

Figur 1. Förekomst av narkotikaklassade substanser bland avlidna förare (n=1525), 2012–2022.



Alkohol vanligare bland avlidna manliga förare

Enbart alkohol förekom i dubbelt så hög utsträckning bland avlidna manliga förare jämfört med avlidna kvinnliga förare, 12 procent bland män respektive 6 procent bland kvinnor. Förekomsten av enbart alkohol bland avlidna förare i åldern 15–29 år var 14 procent och bland avlidna förare 65 år och äldre var förekomsten 4 procent.

Vidare var förekomsten av alkohol tre gånger så hög i singelolyckor, 16 procent, som i flerfordonsolyckor, 5 procent. Hos nästan en tredjedel av alla avlidna mopedförare kunde alkohol påvisas, medan förekomsten var 8 procent bland avlidna motorcykelförare och 11 procent bland avlidna personbilsförare.

Det finns regionala skillnader i substansförekomst bland avlidna förare

Andelen avlidna förare med påvisad förekomst av alkohol och/eller minst en narkotikaklassad substans varierade mellan olika län, från 34 procent (Uppsala län, Kalmar län, Värmlands län, Västerbottens län) till 48 procent (Blekinge län, Örebro län). För hela Sverige låg denna andel på 39 procent.

Ser man istället till antal avlidna förare med påvisad förekomst av alkohol och/eller narkotika per 100 000 invånare varierade det från 6 (Stockholms län) till 34 (Norrbottens län) per 100 000.

Möjliga faktorer som kan påverka förekomsten av alkohol och narkotika i dödliga trafikolyckor i en region är bland annat andel invånare med körkort, antal bilburna, hur ofta man kör bil, och tillgänglighet till alkohol och narkotika.

Tidigare drograttfylleri är en riskfaktor

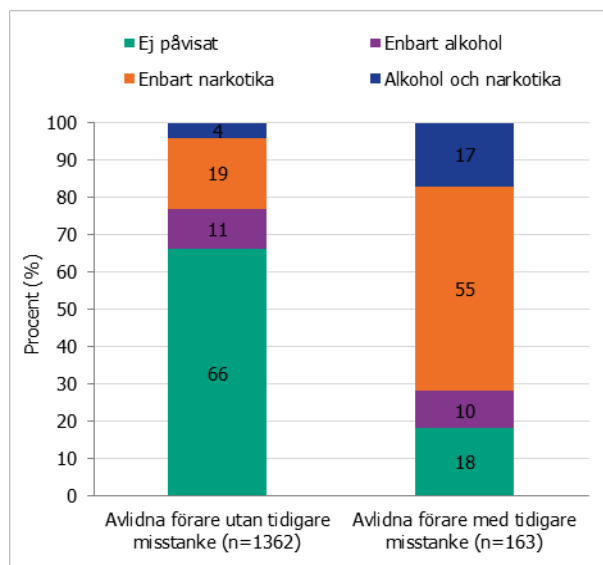
Bland avlidna förare med tidigare misstanke om drograttfylleri var förekomsten av minst en narkotikaklassad substans nästan tre gånger så hög som bland avlidna förare utan tidigare misstanke.

Sammanlagt hade 163 personer av de avlidna förarna tidigare varit misstänkta för drograttfylleri (figur 2). Två tredjedelar (66 procent) av de avlidna förarna utan tidigare misstanke och knappt en femtedel (18 procent) av förarna med tidigare misstanke hade inga påvisade substanser i samband med dödsolyckan.

Män förekom som misstänkta för drograttfylleri i högre utsträckning än kvinnor, både bland avlidna förare och bland levande misstänkta.

Av alla individer som misstänktes för drograttfylleri under studieperioden återfanns 31 procent i minst två sådana ärenden.

Figur 2. Förekomst av alkohol och minst en narkotikaklassad substans bland avlidna förare 2012-2022, uppdelat efter tidigare misstanke om drograttfylleri.



Samverkan mot alkohol och droger i trafiken (SMADIT)

Med arbetssättet SMADIT, Samverkan mot alkohol och droger i trafiken, erbjuds personer som ertappats för ratt-, drogratt- eller sjöfylleri vårdkontakt och stöd efter händelsen. Med SMADIT vill man även minska återfall i denna typ av brott. SMADIT bygger på nära och långsiktigt samarbete mellan aktörer som polis, kommun och region.

Läs mer om SMADIT på www.folkhalsomyndigheten.se.